

**Co-funded by
the European Union**

**AKTIVČNÝ SCENÁR LEKCIE
vypracovaný v rámci projektu
„INOVÁCIE V ŠKOLSKEJ VÝCHOVE“**

TÉMA:

**Fact-checking – ako fungujú organizácie overujúce informácie?
(Metódy práce, zdroje, spoločenská zodpovednosť)**

1. Ciele hodiny

Žiak:

- vysvetlí, čo je fact-checking a aká je jeho úloha v boji s dezinformáciou,
- pozná príklady fact-checkingových organizácií pôsobiacich v Poľsku, Česku, na Slovensku a v EÚ,
- rozumie, ako sa overuje dôveryhodnosť informácií profesionálnym spôsobom,
- vie odlíšiť názor od faktu a overiť zdroje,
- rozvíja schopnosť kritického myslenia, analýzy informácií a ich zodpovedného zdieľania.

2. Cieľová skupina

Žiaci základnej školy

3. Metódy vyučovania

- Brainstorming
- Mini-prednáška s prezentáciou
- Skupinové cvičenie „Ako to overujú profesionáli?“
- Moderovaná diskusia
- Individuálna práca – záverečná reflexia

4. Učebné pomôcky / zdroje

- Projektor alebo interaktívna tabuľa
- Vytlačené krátke správy (časť pravdivá, časť nepravdivá)
- Infografika: „Proces fact-checkingu v 5 krokoch“
- Flipchart a fixky
- Prístup na fact-checkingové stránky:
 - o Poľsko: Demagog.org.pl, Konkret24
 - o Česko: Manipulatori.cz, Demagog.cz

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

Co-funded by the European Union

- o Slovensko: Demagog.sk, Infosecurity.sk
- o EÚ: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu
- o Globálne: IFCN – International Fact-Checking Network

5. Priebeh hodiny (45 minút)

1. Úvod – je každá klebeta o celebritách pravda? (5 min)

Forma: brainstorming

Priebeh:

Učiteľ začína hodinu krátkym úvodným rozhovorom:

- Otázky pre žiakov:

- o Počuli ste niekedy šokujúcu klebetu o hviezdach, ktorá sa neskôr ukázala ako nepravdivá alebo vymyslená médiami?
- o Prečo sa správy o celebritách šíria rýchlejšie ako iné informácie na internete?
- o Znamená to, že keď je niekto známy a často sa objavuje v médiách, ľahšie uveríme každej historke o ňom?
- o Aké emócie najčastejšie vyvolávajú takéto správy – zvedavosť, prekvapenie, pobúrenie, smiech?

Odborné informácie (pre učiteľa):

- Mechanizmy vzniku klebiet:

Klebety o známych osobnostiach často vznikajú bez riadneho overenia faktov. Môžu vychádzať z:

- o jednej fotografie vytrhutej z kontextu,
- o neúplného alebo upraveného citátu,
- o informácií od anonymných „svedkov“, ktoré nikdy neboli potvrdené.

- Prečo sa šíria?

- o Celebriti vzbudzujú záujem, pretože sú populárni a dobre rozpoznateľní.
- o Príbehy o ich súkromí priťahujú pozornosť, vyvolávajú emócie a zvedavosť, preto sa radi šíria – aj bez overenia.
- o Zábavné médiá a bulvárne portály často publikujú neoverené informácie, pretože dôležitá je rýchlosť a senzácia, nie pravda.
- o Algoritmy sociálnych médií zvyhodňujú emocionálny obsah, čo spôsobuje, že klebety sa šíria bleskovo.

- Dôsledky falošných informácií o celebritách:

- o Môžu zničiť povest' danej osoby a poškodiť jej súkromný aj pracovný život.
- o Zavádzajú fanúšikov a verejnosť, udržiavajú nepravdivý obraz danej osoby.
- o Môžu viesť k štvani, nenávisti, kyberšikanne alebo strate reklamných kontraktov a práce v brandži.

**Co-funded by
the European Union**

2. Definície a príklady (10 min)

Forma: mini-prednáška s prvkom ústneho kvízu (otázky a odpovede žiakov)

Definície – kľúčové pojmy

1. Fact-checking
 - o Proces overovania faktov obsiahnutých v správach, verejných vyhláseniach či príspevkoch na internete.
 - o Spočíva v porovnávaní informácií s dôveryhodnými zdrojmi: štatistickými údajmi, vedeckými štúdiami, vládnymi dokumentmi, správami nezávislých organizácií, vyjadreniami odborníkov.
 - o Cieľom fact-checkingu je určiť, či je obsah pravdivý, čiastočne pravdivý alebo falošný a zverejniť spoľahlivé vysvetlenie pre publikum.
2. Fact-checkingové organizácie
 - o Nezávislé subjekty (napr. portály, nadácie, novinárske skupiny), ktoré sa systematicky zaoberajú overovaním pravdivosti informácií.
 - o Fungujú na základe etických kódexov (napr. IFCN – International Fact-Checking Network), zabezpečujú transparentnosť zdrojov a metód práce.
 - o Často spolupracujú so sociálnymi platformami (Facebook, TikTok, X/Twitter), aby označovali alebo odstraňovali falošný obsah a chránili používateľov pred dezinformáciou.
3. Dôveryhodné zdroje
 - o Podpísaný autor alebo inštitúcia (napr. WHO, Európska komisia, Eurostat).
 - o Úradné dokumenty, výskumné správy, akademické publikácie.
 - o Médiá považované za profesionálne, používajúce zásady novinárskej verifikácie (uvádzajú zdroje, citáty, štatistiky).
4. Podozrivé zdroje
 - o Chýba podpis autora („anonymný expert“, „zdroje z internetu“).
 - o „Tajné dokumenty“, ku ktorým sa nedá dostať, alebo absencia akýchkoľvek dôkazov.
 - o Senzáciechtivé titulky: „Pravda, ktorú ti nechcú povedať!“, „Výbuch šokujúcich faktov!“ – založené na emóciách namiesto faktov.
 - o Stránky publikujúce výlučne kontroverzný obsah bez potvrdenia v iných médiách.

Príklady fact-checkingu v praxi:

1. **Demagog.org.pl (Poľsko)**
 - o Overuje výrok politika: „V Poľsku vzrástli dane o 30 % za rok.“
 - o Overenie: údaje GUS ukazujú rast 5 %, nie 30 %.
 - o Výsledok: nepravda – publikácia článku s odôvodnením.
2. **EUvsDisinfo (EÚ)**
 - o Analyzuje ruskú dezinformáciu: „Ukrajina plánuje použiť biologické zbrane na

Co-funded by the European Union

hranici s EÚ.“

o Overenie: OSN a WHO to vyvracajú, dôkazy chýbajú.

o Výsledok: fake news, zverejnené vyvrátenie v databáze EUvsDisinfo.

3. Manipulátori.cz (Česko)

o Overenie príbehu na sociálnych sieťach: „V Česku zakázali vianočné stromčeky v školách, aby neurazili náboženské menšiny.“

o Overenie: kontrola vyhlásení MŠ ČR – žiadne také rozhodnutie.

o Výsledok: falošná informácia, príklad cieleného vyvolávania spoločenských rozporov.

Ústny kvíz (2–3 min)

Učiteľ číta krátke titulky, žiaci odpovedajú „dôveryhodné / podozrivé“ a zdôvodnia:

- „Experti WHO publikujú správu o účinnosti nových vakcín.“
- „Anonymný lekár odhaľuje: vakcíny spôsobujú magnetizmus tela.“
- „Eurostat: v roku 2023 inflácia v Česku klesla o 2 % – plná správa online.“
- „Tajný zdroj: EÚ chce do roku 2026 zakázať domáce záhradky!“

3. Cvičenie – „Ako to overujú profesionáli?“ (15 min)

Forma: skupinová práca (3–5 osôb)

Cieľ: naučiť žiakov základný spôsob myslenia fact-checkera – krok za krokom overovať informácie, aby oddelili fakty od manipulácií.

Úloha pre učiteľa:

1. Rozdeľ triedu do skupín po 3–5 žiakov.
2. Rozdaj každej skupine balík 4 krátkych správ/titulkov (2 pravdivé, 2 falošné – vytlačené alebo na slajde).
3. Vysvetli, že sa majú vcítiť do role fact-checkerov – novinárov a expertov, ktorí overujú pravdivosť informácií.

Príklady správ pre skupiny

1. „Európska únia plánuje od roku 2026 zakázať predaj papierových kníh.“
2. „Ministerstvo zdravotníctva zverejnilo správu o účinnosti nových vakcín – dostupná na stránke gov.pl.“
3. „Tajný dokument odhaľuje, že školy v Česku budú trestať žiakov za používanie mobilov.“
4. „Budúci týždeň sa všetky zápasy školskej futbalovej ligy zrušia kvôli predpovedaným búrkam.“

Úlohy pre skupiny:

1. Označte správy, ktoré môžu byť falošné.

**Co-funded by
the European Union**

2. Zapište otázky fact-checkera, napr.:
 - o Kto je autor informácie?
 - o Sú uvedené zdroje (správa, oficiálna stránka, meno experta)?
 - o Uvádzajú to aj iné portály?
 - o Dá sa to potvrdiť v dôveryhodných inštitúciách (napr. WHO, Eurostat, ministerstvo)?
 - o Nespolieha text na emócie alebo konšpiračný tón?
3. Navrhните miesta na overenie:
 - o Fact-checking portály: Demagog.org.pl, Manipulátoři.cz, Demagog.sk, EUvsDisinfo.eu
 - o Oficiálne stránky: gov.pl, ec.europa.eu, WHO, Eurostat
 - o Reverzné vyhľadávanie obrázkov: Google Images
 - o Porovnanie obsahu vo viacerých médiách

Doplňte tabuľku:

Obsah správy	Podozrivá? (ÁNO/NIE)	Ako overiť? (zdroje, otázky)	Dá sa potvrdiť? (ÁNO/NIE)
-------------------------	---------------------------------	---	--------------------------------------

4. Diskusia – môže sa fact-checking mýliť? (8 min)

Forma: riadený rozhovor, moderovaný učiteľom

Cieľ: uvedomiť si, že ani fact-checking nie je neomylný, ale je kľúčovým nástrojom v boji proti dezinformáciám.

Co-funded by the European Union

Otázky pre žiakov:

1. Majú fact-checkingové organizácie vždy pravdu?
 - o Čo môže spôsobiť chybu (napr. nedostupné údaje, protichodné informácie, časový tlak)?
 - o Vyskytujú sa chyby aj vo vede a žurnalistike?
2. Čo je potrebné, aby bolo overovanie informácií spoľahlivé?
 - o Dôveryhodné, oficiálne zdroje (správy, dokumenty, vedecké štúdie).
 - o Overenie informácie na viacerých nezávislých miestach.
 - o Jasné vysvetlenie, prečo je správa pravdivá alebo falošná.
3. Prečo niektorí ľudia veria fake news aj napriek vyvráteniam?
 - o Efekt potvrdenia – radšej veríme tomu, čo sa zhoduje s našimi názormi.
 - o Nedôvera voči expertom alebo médiám.
 - o Silné emócie (strach, hnev), ktoré bránia logickému mysleniu.
 - o Fake news sa šíri rýchlejšie než pravda.
4. Mal by byť fact-checking povinný na sociálnych sieťach?
 - o Plusy: rýchlejšie odhaľovanie klamstiev, ochrana používateľov.
 - o Mínusy: riziko cenzúry, obmedzenie slobody slova, problém s určovaním jednej „pravdy“.

Dodatková otázka na reflexiu:

- Chceli by ste, aby každý podozrivý príspevok, video alebo meme bol skontrolovaný ešte pred zverejnením?
- Ako by to zmenilo dnešný internet?

Zhrnutie pre učiteľa:

- Fact-checking je nástroj založený na dôkazoch, vede a analýze zdrojov, ktorý pomáha odlišovať pravdu od klamstva.
- Aj fact-checkeri sa môžu myliť, preto je dôležité používať viac zdrojov a overovať informácie samostatne.
- Najlepšia obrana pred fake news je kritické myslenie, otázka „kto to napísal?“ a využívanie dôveryhodných portálov (napr. Demagog, EUvsDisinfo, EDMO).

5. Zhrnutie a reflexia (7 min)

Forma: individuálna práca + spoločná tabuľa

Žiaci dokončia vety:

- „Pochopil/a som, že fact-checking...“
- „Najdôležitejšia otázka, ktorú si položím pred zdieľaním správy, je...“
- „V budúcnosti si informácie overím na stránke...“

Na záver trieda vytvorí zoznam „5 zásad samostatného fact-checkingu“, napr.:

Co-funded by the European Union

1. Over si autora a zdroj.
2. Hľadaj potvrdenie v iných médiách.
3. Vyhybaj sa anonymným „senzáciám“.
4. Používaj fact-checkingové portály (Demagog, EDMO, EUvsDisinfo).
5. Nezdieraj neoverené správy.

6. Slovník pojmov – Fact-checking

Pojem	Definícia
Fact-checking	Proces overovania pravdivosti informácií na základe spoľahlivých zdrojov a dôkazov.
Fact-checkingová organizácia	Nezávislá inštitúcia, ktorej úlohou je overovať fakty vo verejnom priestore.
Dôveryhodný zdroj	Autor podpísaný, potvrdený údajmi, dokumentmi, vedeckými štúdiami.
Podozrivý zdroj	Anonymný, bez dôkazov, založený na emóciách a klebetách.
Oprava (sprostovanie)	Informácia, ktorá koriguje falošnú správu, publikovaná po overení.

7. Metodická príručka pre učiteľa

1. Príklady a výber materiálov

- Používaj fiktívne alebo neutrálne správy inšpirované reálnymi situáciami, aby sa predišlo politickým alebo lokálnym sporom.
- Môžeš využiť príklady zo zdravotníctva, vedy, športu, vzdelávania či životného prostredia, aby boli cvičenia blízke žiakom, no nevyvolávali konflikty.
- Zabezpeč rôzne formy: novinové titulky, príspevky zo sociálnych sietí, výroky politikov, grafiky, krátke videá.

2. Učebné materiály

- Vytlačené správy: pravdivé a falošné príspevky na skupinovú analýzu.
- Tabuľky na analýzu zdrojov: stĺpce „Autor“, „Zdroje/dôkazy“, „Dá sa potvrdiť?“, „Hodnotenie dôveryhodnosti“.
- Infografika: „5 krokov fact-checkera“ (napr. skontroluj autora, hľadaj zdroje, porovnaj s inými médiami, opýtaj sa experta, použi nástroje na verifikáciu).
- Zoznam fact-checkingových portálov:
 - o PL: Demagog.org.pl, Konkret24
 - o CZ: Manipulátoři.cz, Demagog.cz
 - o SK: Demagog.sk, Infosecurity.sk
 - o EÚ: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu
- Doplnkové online nástroje: vyhľadávače obrázkov (Google Lens, TinEye), archívne stránky (Wayback Machine), overovače odkazov.

Co-funded by the European Union

3. Moderovanie hodiny

- Klásť otvorené otázky, napr.:
 - o „Ako by to overil profesionálny fact-checker?“
 - o „Aké dôkazy sú tu uvedené a sú dôveryhodné?“
 - o „Stačí jeden článok na uznanie pravdy?“
- Zdôrazňuj proces – ukazuj, že fact-checking je analýza zdrojov, nie vyjadrenie osobného názoru.
- Podporuj prácu vo dvojiciach alebo malých skupinách, aby si žiaci mohli vymieňať nápady a argumenty.
- Uvádzaj príklady chybných stôp, ktoré môžu zmiest' aj novinárov – aby žiaci videli, že omyly sú prirodzené.

4. Bezpečná atmosféra

- Zdôrazni, že každý sa môže pomýliť – učíme sa, ako chyby neopakovať.
- Nehodnot' žiakov za nesprávne odpovede – namiesto toho sa pýtaj:
 - o „Čo ti pomohlo označiť túto informáciu za pravdivú/falošnú?“
 - o „Ako by sa to dalo overiť inak?“
- Podporuj skepticizmus založený na dôkazoch, nie slepé dôverovanie alebo odmietanie informácií.

5. Možné rozšírenia hodiny

- Triedny projekt „Fact-checkingová stanica“ – žiaci prinášajú správy z internetu, vyberajú podozrivé a spoločne ich overujú, vytvárajú nástenku faktov a mýtov.
- Edukačná hra „Fact-checker verzus Fake news“ – tímy súťažia, kto rýchlejšie nájde dôkazy potvrdzujúce alebo vyvracajúce správu.
- Mini-rozhovor s lokálnym novinárom alebo fact-checkerom – pozvanie odborníka do školy (alebo online) ukáže, ako vyzerá práca profesionálov.

8. Vedecké a vzdelávacie zdroje

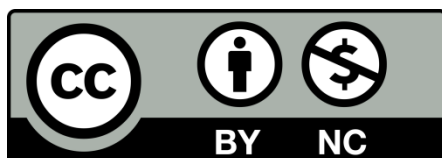
- EDMO – European Digital Media Observatory
<https://edmo.eu>
- EUvsDisinfo – projekt Európskej služby pre vonkajšiu činnosť
<https://euvsdisinfo.eu>
- IFCN – International Fact-Checking Network (Kodeks zásad)
<https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/>
- Demagog.org.pl (Poľsko)
<https://demagog.org.pl>
- Konkret24 (Poľsko)
<https://konkret24.tvn24.pl>
- Manipulatori.cz (Česko)
<https://manipulatori.cz>
- Demagog.cz (Česko)
<https://demagog.cz>
- Demagog.sk (Slovensko)
<https://demagog.sk>

**Co-funded by
the European Union**

• **Infosecurity.sk (Slovensko)**

<https://infosecurity.sk>

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou